

การพัฒนาารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาล
เชิงพุทธแบบไตรสิกขา

The Qualitative Development of the Pattern of the
Administration of the School

According to the Principle of the Doctrinal Protection
in the Pattern of the Three Sikkhas

บุญเรือน เตียรทอง Boonrean Teanthong^๑

นพดล บุรณันธุ์ Nopadol burananuth^๒

พระราชวรเมธี (ประสิทธิ์ พุทธิธรรม) Phra Rajvaramethi (Prasit Brahmarangsi)^๓

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา ๑. ศील (ประกอบด้วยหลักคุณธรรม การตัดสินใจ และความคุ้มค่า) มีผลต่อสมาธิ ๒. สมาธิ (ประกอบด้วยการมีส่วนร่วม ความอดทน และความรับผิดชอบ) มีผลต่อปัญญา และ ๓. องค์ประกอบของศีล สมาธิ และปัญญา มีผลต่อการบริหารสถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ ระเบียบวิธีวิจัย ๑. ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ โดยให้นักเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนโพธิสารพิทยากร จำนวน ๔๐๐ ราย ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบปกติ (ordinary multiple regression analysis, MRA) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบเชิงชั้น (hierarchical regression analysis) ๒. ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านศาสนา จำนวน ๒ รูป/คน และผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน ๔ โรงเรียน ซึ่งผู้อำนวยการทุกท่านเคยเป็นผู้บริหารของโรงเรียนโพธิสารพิทยากรมาก่อน และได้เลือกโรงเรียนนี้เพื่อทำวิจัยเนื่องจาก ในอดีตเป็นโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนน้อยมาก และมีแนวโน้มจะถูกยุบรวมไปอยู่กับโรงเรียนขนาดใหญ่ ด้วยความสามารถของผู้บริหารที่มีการปรับปรุงแก้ไขโดยใช้หลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธแบบไตรสิกขา ได้แก่ ศील สมาธิและปัญญา มาเป็นแนวทางในการบริหารพัฒนาผู้เรียนให้

^๑ สาขาการบริหารการพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา Educational Administration Administration, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

^๒ สาขาการบริหารการพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา Educational Administration Administration, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

^๓ สาขาวิชาปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, Philosophy Program, Graduate School, Mahachulalongkorntajavidyalaya University, Thailand.

มีความเป็นเลิศด้านวิชาการสู่มาตรฐานสากล มีคุณธรรม จริยธรรม ตามวิถีไทยบนความพอเพียงจึงทำให้ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชนให้ความไว้วางใจ ผลการวิเคราะห์พบว่า ๑. ปัจจัยของศีล ได้แก่ คุณธรรม และความคุ้มค่า มีผลต่อสมาธิ ๒. ปัจจัยของสมาธิที่มีผลต่อปัญญา ได้แก่ การมีส่วนร่วม และความอดทน ๓. ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนอย่างมีคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธแบบไตรสิกขา คือ ปัจจัยของศีล สมาธิ และปัญญา พบว่า คุณธรรม ความคุ้มค่า การมีส่วนร่วม ความอดทน ความรับผิดชอบ นิติธรรม ความโปร่งใส และความซื่อสัตย์ มีผลต่อการบริหารโรงเรียน

คำสำคัญ: หลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธแบบไตรสิกขา, การบริหารโรงเรียน, โรงเรียนที่มีคุณภาพ

Abstract

This research was aimed to study: 1) morality (which consists of virtue, decision, and value effecting concentration,2) concentration that consists participation, patience, and responsibility effecting to wisdom, and 3) The composition of the morality, concentration and wisdom affect the quality of school administration. Research methodology used quantitative research. There are 4๐๐ students, teachers, and educational personnel of the school respondents. Such information was analyzed by using multiple regression analysis method and stratified multiple regression analysis including the qualitative research. In-depth interviews with 2 religious leaders and the four school directors was done, all of them were former school administrators Photisarn Pittayakorn. The researcher selected the school because it was a very small school and is likely to be collapsed to include large schools. With the ability of administrators who have been trained by the Buddhist threefold training, including the morality, concentration and wisdom as a guideline for management. Moral ethics is based on the Thai way of self-sufficiency. As a result, parents, students, community trust. The results showed that: 1) he factors of the morality are virtue and value affects concentration, 2) the factors of concentration that affect wisdom are participation and patience, 3) Factors affecting the quality of school administration, according to the Buddhist threefold training, are the factors of morality concentration and wisdom. It showed the virtue, value,

participation, patience, responsibility; rule of law; transparency and integrity affect the quality of school administration.

Keywords: Buddhist principle of good governance as threefold, School administration, School quality

๑. บทนำ

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจและความรับผิดชอบหลักต่อสังคม ซึ่งได้แก่การมุ่งพัฒนาศักยภาพของเยาวชนให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อ การดำเนินชีวิตในสังคมไทยสมัยใหม่อย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับกระทรวงมหาดไทย^๔ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา^๕ และ (Ron, R.)^๖ กล่าวว่า การจัดการศึกษาเป็น บริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชน ที่ต้องได้รับการพัฒนาคุณภาพศักยภาพและมี คุณลักษณะที่สามารถบูรณาการวิถีชีวิตให้ สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของ สังคมและประเทศชาติ ความคาดหวังด้าน

การศึกษาของคนไทยและสังคมไทย คือการที่ สถานศึกษาสามารถให้บริการทางการศึกษาที่ ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ อย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดการเรียนรู้ใน ชุมชน มีบทบาทในการแก้ปัญหาของสังคม ประเทศ ภูมิภาคและโลก ตลอดจนช่วยพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและจริยธรรมของ บุคคล ในการพัฒนาสถานศึกษาให้เกิด ประสิทธิภาพจำเป็นที่จะต้องยกระดับคุณภาพ และมาตรฐานในด้านผลผลิต ผลลัพธ์ให้สูงขึ้น ซึ่งผู้บริหารมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการ บริหารจัดการด้วยตัวเองหรือมอบหมายให้ บุคคลอื่นช่วยเข้ามาช่วยบริหารโดยแบ่งความ รับผิดชอบในงานแต่ละด้าน ซึ่งนั่นหมายถึง คณะดำเนินงานต้องยอมรับเงื่อนไขและปฏิบัติ หน้าที่ตามบทบาทของตน จากการพัฒนา ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พบว่า การสื่อสารในยุคปัจจุบันเป็นการสื่อสารเปิด โลกที่เรียกว่า โลกาภิวัตน์ หรือโลกไร้พรมแดน ทุกอย่างสามารถรู้ได้ด้วยนิ้วสัมผัส ความเจริญ ที่เข้ามาสู่สังคมไทยอย่างรวดเร็วก่อให้เกิด ผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนไทย สอดคล้อง กับอารีย์ นัยพินิจ^๗ กล่าวว่า เมื่อโลกมีการ

^๔ กระทรวงมหาดไทย. แผนนโยบายการ จัดการศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระยะ ๑๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๕๙), กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๔.

^๕ กระทรวงศึกษาธิการ. (2548ก). พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและ บุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547. กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๘.

^๖ Ron, R., School Leadership and Student Motivation. Retrieved December 27, 2005, from <http://www.eredigests.org/1992-3/School.htm>. (1992).

^๗ อารีย์ นัยพินิจ, ภัทรพงษ์ เกริกสกุล, ชง พล พรหมสาขา ณ สกลนคร. (๒๕๕๗) การ ปรับตัว ภายใต้ กระแส โลกาภิวัตน์.

พัฒนาไปสู่โลกาภิวัตน์ สังคมโลกย่อมได้รับผลกระทบทั้งด้านการใช้ทรัพยากร การขาดจิตสำนึกที่ดี ตลอดจนคุณธรรม จริยธรรม ลดต่ำลง เพราะมุ่งผลประโยชน์ให้ความสำคัญต่อวัตถุมากกว่าความดีงามที่มนุษย์พึงมีต่อกัน ภายใต้โลกาภิวัตน์นั้น จึงจะต้องปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม และใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำเนินชีวิต. เพื่อนำไปสู่สันติสุข เสรีภาพ การยอมรับนับถือสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย สอดคล้องกับ E.F.Schumacher^๕ สังคมของโลกตะวันตกและโลกตะวันออกต้องมองการศึกษา ร่วมกันในเรื่องของเศรษฐศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาปากท้องของประชาชน เพราะจากวิกฤตการณ์และปัญหาสิ่งแวดล้อมรุนแรงมากขึ้นซึ่งแนวคิดเศรษฐศาสตร์กระแสหลักไม่สามารถจะแก้ปัญหาได้ จึงหันมาหาแนวคิดทางเลือกใหม่เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติให้ความสำคัญกับคุณค่าของมนุษย์มากขึ้นสรุปได้หลักใจความสำคัญ ๒ ประการ คือ การขยายตัวของเศรษฐกิจนั้นจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานความพอดี ไม่ผลิตมากและน้อยเกินความจำเป็น และการตั้งอยู่บนฐานของการใช้ทรัพยากร และพลังงานทดแทน เพื่อสร้างเศรษฐกิจที่ยั่งยืน หรือเศรษฐศาสตร์สายกลาง

วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๗.

^๕Ernst Friedrich Schumacher (ค.ศ. ๑๙๗๓) .Small is Beautiful .New York, Harper & Row [๑๙๗๓]

สำหรับในประเทศไทยมีหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนั้นหลักทางสายกลางที่ E.F.Schumacher นำมาใช้กับเศรษฐศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาทางด้าน เศรษฐกิจ สังคมนั้น จึงสอดคล้องกับสิ่งที่คนไทยได้ประพatti ปฏิบัติตามหลักธรรมไตรสิกขา และต่อมาโรงเรียนต่าง ๆ ได้นำแนวความคิดเรื่องไตรสิกขาไปบูรณาการกับการบริหารในสถานศึกษาอย่างจริงจัง จนเกิดโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งนำเรื่องศีล สมาธิและปัญญามาฝึกให้กับนักเรียนได้ใช้สำหรับการดำเนินชีวิตประจำวัน ในขณะที่ความเจริญทางวัตถุ วิทยาศาสตร์และการสื่อสารที่ไร้พรมแดน หลังไหลเข้ามาสู่ประเทศไทยอย่างรวดเร็ว ความเสื่อมทางด้านศีลธรรม และวัฒนธรรมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้เยาวชนสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นในสังคมอย่างมากมายผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินนโยบายของรัฐที่ว่าด้วยระเบียบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good governance) โดยมีหลักธรรมไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย (ศีล ที่ประกอบด้วย คุณธรรม การตัดสินใจ และความคุ้มค่า สมาธิ ที่ประกอบด้วย การมีส่วนร่วม ความอดทน และความรับผิดชอบ และปัญญา ที่ประกอบด้วย นิติธรรม ความโปร่งใส) เป็นองค์บูรณาการ ให้เกิดรูปแบบการบริหารอย่างมีคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธแบบไตรสิกขา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่า ศีล ที่ประกอบด้วย คุณธรรม การตัดสินใจ และความคุ้มค่า มีผลต่อสมาธิ, สมาธิ ที่ประกอบด้วย การมีส่วนร่วม ความอดทน และความรับผิดชอบ มีผลต่อปัญญา ที่ประกอบด้วย นิติธรรม ความโปร่งใส และ

ความซื่อสัตย์ และองค์ประกอบของศีล สมาธิ และปัญญา มีผลต่อการบริหารโรงเรียนอย่างมีคุณภาพ

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(๑) ศีล ที่ประกอบด้วย หลักคุณธรรม การตัดสัจใจ และความคุ้มค่า มีผลต่อสมาธิ

(๒) สมาธิ ที่ประกอบด้วย การมีส่วนร่วม ความอดทน และความรับผิดชอบ มีผลต่อปัญญา

(๓) ศีล (ประกอบด้วย หลักคุณธรรม การตัดสัจใจ และความคุ้มค่า) สมาธิ (ประกอบด้วย การมีส่วนร่วม ความอดทน ความรับผิดชอบ) และปัญญา (ประกอบด้วยหลักกนิตธรรม ความโปร่งใส ความซื่อสัตย์) มีผลต่อการบริหารโรงเรียนอย่างมีคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธแบบไตรสิกขา

๓. สมมติฐาน

(๑) ศีล ที่ประกอบด้วย หลักคุณธรรม การตัดสัจใจ และความคุ้มค่า มีผลต่อสมาธิ

(๒) สมาธิ ที่ประกอบด้วย การมีส่วนร่วม ความอดทน และความรับผิดชอบ มีผลต่อปัญญา

(๓) ศีล (หลักคุณธรรม การตัดสัจใจ และความคุ้มค่า) สมาธิ (การมีส่วนร่วม ความอดทน และความรับผิดชอบ) และปัญญา (หลักกนิตธรรม ความโปร่งใส ความซื่อสัตย์)

มีผลต่อการบริหารโรงเรียนอย่างมีคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธแบบไตรสิกขา

๔. ขอบเขตการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ นักเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนโพธิสารพิทยากรจำนวน ๒,๖๙๘ คน เหตุผลที่เก็บข้อมูลที่โรงเรียนโพธิสารพิทยากรเนื่องจาก โรงเรียนโพธิสารพิทยากรเป็นโรงเรียนที่มีอัตราการแข่งขันสูง การบริหารงานในสถานศึกษาได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตามแนวทางการบริหารโรงเรียนที่มีคุณภาพ (หลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธแบบไตรสิกขา) เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ เป็นไปตามวิสัยทัศน์ของโรงเรียนคือ เป็นโรงเรียนคุณภาพ พัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นเลิศด้านวิชาการสู่มาตรฐานสากล มีคุณธรรมจริยธรรม ตามวิถีไทยบนความพอเพียง

๒. ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรตามได้แก่ การบริหารโรงเรียนที่มีคุณภาพ (หลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธแบบไตรสิกขา) ตัวแปรอิสระได้แก่ ศีล ประกอบด้วย หลักคุณธรรม การตัดสัจใจ และความคุ้มค่า สมาธิ ที่ประกอบด้วย การมีส่วนร่วม ความอดทน และความรับผิดชอบ และปัญญา ที่ประกอบด้วย หลักกนิตธรรมความโปร่งใส และความซื่อสัตย์

๓. ขอบเขตด้านระยะเวลาระหว่าง ๑ ตุลาคม ๒๕๕๘- ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๐

๕. วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ระเบียบวิธีวิจัย

๑) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา ของโรงเรียนโพธิสารพิทยากร จำนวน ๒,๖๙๘ คน

๒) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่าง นักเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนโพธิสารพิทยากร โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณตามสูตรของ ทาโร ยามาเน่^๙ ที่มีค่าความคลาดเคลื่อน .๐๕(ระดับค่าความเชื่อมั่น ๙๕เปอร์เซ็นต์) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๓๔๘ คนและเพื่อความเหมาะสมของขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามที่ ชูแมคเกอร์ (Schumacker,R.E.&Lomax,R.G. ๑๙๙๖)^{๑๐} ได้ในขนาดกลุ่มตัวอย่างของประชากรจำนวน ๔๐๐ คน และสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified sampling) เนื่องจากต้องเลือกประชากรที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารโรงเรียน ได้แก่ ครู นักเรียนและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน ๔๐๐ คน

๓) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วย แนวทางการวิจัยเชิงปริมาณ ทำการสำรวจความคิดเห็นด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามในประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องการบริหาร

โรงเรียนที่มีคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธแบบไตรสิกขาของ นักเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนตัวอย่างจำนวน ๔๐๐ราย ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ผู้ช่วยภาคสนาม ซึ่งเป็นนักเรียน เป็นผู้แจกแบบสอบถาม โดยคำถามแต่ละชุด จะเป็นคำถามชนิดปลายปิด ผู้ตอบคำถามเพียงแต่เขียนคะแนนลงในช่องคะแนนที่ต้องการเท่านั้น แล้วจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบปกติ และการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบเชิงชั้นตอน สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพได้สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียนที่เปิดแผนการเรียน ๓ รูปแบบ ได้แก่ English Programe Intensive English Programe และ General Programeที่มีการประเมินผลการเรียนระดับชาติสูงกว่าเกณฑ์และเป็นโรงเรียนวิถึพุทธชั้นนำ

๖. การวิจัย

๑. การสร้างมาตรวัดและกระบวนปฏิบัติการณ์

๑) การให้คะแนนความคิดเห็นการสร้างมาตรวัดในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อทัศนคติ ผู้วิจัยได้ใช้การให้คะแนนเนื่องจากการวัดแบบนี้มีความห่างกันของคะแนนที่สอดคล้องกัน และสม่ำเสมอทุกช่วงคะแนน และที่สำคัญคือ มาตรวัดแบบนี้มีความไวต่อความแตกต่างของแต่ละบุคคล หรือหน่วยวิเคราะห์ เนื่องจากมีช่วงคะแนน ตั้งแต่ ๐ ถึง ๑๐ แทนที่จะมีเพียง ๑ ถึง ๕ และจะมีการกลับคะแนนสำหรับข้อคำถามในเชิงลบ

^๙ Yamane, Taro. 1967. Statistics, An Introductory Analysis, ๒nd Ed., New York: Harper and Row.

^{๑๐} Schumacker, R.E. & Lomax, R.G. (๑๙๙๖). Abeginners guide to structural equation modelling. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

๒) มาตรการวัดข้อมูลการปฏิบัติตนตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนการสร้างมาตรการวัดข้อมูลการปฏิบัติตนตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียน ประกอบด้วย ข้อคำถามจำนวน ๔๕ และการบริหารโรงเรียนที่มีคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธแบบไตรสิกขา จำนวน ๕ รายการ

๒. การทดสอบความเชื่อถือได้ของมาตรการวัด การทดสอบความเชื่อถือได้ของมาตรการวัด เป็นการทดสอบว่า ข้อคำถามที่เลือกมาใช้ในการศึกษาคั้งนี้ มีความเชื่อถือได้ของมาตรการวัดเพียงใด ผลจากการทดสอบพบว่า แบบสอบถามเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธแบบไตรสิกขาฉบับนี้มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .๘๔๘

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ประชากร คือ นักเรียนครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนโพธิสารพิทยากร จำนวน ๒,๖๙๘ ราย เหตุผลที่เลือกโรงเรียนโพธิสารพิทยากร เนื่องจาก เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ และมีบุคลากรในโรงเรียนมาก และผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญกับบุคลากรในโรงเรียนทุกคน ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลโดยการสุ่มตัวอย่าง จำนวนประชากร ๔๐๐ ราย จากจำนวนประชากรทั้งหมด ๒,๖๙๘ ราย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความคาดเคลื่อนไม่เกิน ๕% แต่ก่อนที่จะออกไปเก็บข้อมูลจริง ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบเครื่องมือก่อนเพื่อให้เกิดความถูกต้อง โดยนำแบบสอบถามไปทำการทดลอง (try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ตัวอย่างจริงจำนวน ๕๐ ราย ที่ โรงเรียนฤทธิธรมงคลอน เหตุผลที่เลือกโรงเรียนนี้ เพราะเป็นโรงเรียนที่มีผู้บริหารเคย

เป็นรองผู้อำนวยการโรงเรียนโพธิสารพิทยากรมาก่อน รูปแบบการบริหารจะใกล้เคียงกัน ได้ค่าความเชื่อถือได้ของมาตรการวัดอยู่ในระดับปานกลางถึงสูง

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้ สถิติพรรณนา เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยพหุปกติและพหุเชิงชั้น สำหรับการวิเคราะห์ถดถอยพหุ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษาอิทธิพลของแต่ละกลุ่มตัวแปรอิสระว่ามีผลต่อตัวแปรตามมากน้อยเพียงใด และต้องการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับชุดของตัวแปรอิสระ ซึ่งในที่นี้จะมีย ๓ ชุด โดยต้องการทราบว่าแต่ละชุดของตัวแปรมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามมากน้อยเพียงใด เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยพหุมีข้อจำกัด ดังนี้ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม และตัวแปรอิสระต้องเป็นความสัมพันธ์เชิงเส้นและตัวแปรอิสระต้องไม่มีความสัมพันธ์กันเองสูง

๗. ผลการวิจัย

ในการรายงานข้อค้นพบจากงานวิจัยครั้งนี้ ดังนี้ ๑. ศีล ที่ประกอบด้วย หลักคุณธรรม การตัดสินใจ และความคุ้มค่า มีผลต่อสมาธิ ๒. สมาธิ ที่ประกอบด้วย การมีส่วนร่วม ความอดทน และความรับผิดชอบ มีผลต่อปัญญา ๓. ศีล ที่ประกอบด้วย หลักคุณธรรม การตัดสินใจ และความคุ้มค่า สมาธิ ที่ประกอบด้วย การมีส่วนร่วม ความอดทน และความรับผิดชอบ และปัญญา ที่ประกอบด้วย หลักนิติธรรม ความโปร่งใส และความซื่อสัตย์ มีผลต่อการบริหารโรงเรียนที่มีคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธแบบไตรสิกขา และข้อสรุปที่ค้นพบได้จากการวิเคราะห์ ต้องหาค่า

ความสัมพันธ์ทวิระหว่างตัวแปรภายในต่าง ๆ เพื่อให้เห็นว่าความสัมพันธ์ของตัวแปร

ต่าง ๆ ว่าไม่มีความสัมพันธ์กันเองสูงเพื่อให้การวิเคราะห์มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ ๑ แสดงค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ทวิระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ (๕๐๐ ราย)

ตัวแปร	SATIT	VIR	DES	VAL	PAR	PAT	RES	ROL	TRA	INT
SATIT	๑.๐๐๐									
VIR	.๐๑๘	๑.๐๐๐								
DES	.๕๖๙**	-.๐๑๖	๑.๐๐๐							
VAL	.๕๕๗**	-.๑๖๑*	.๕๕๕**	๑.๐๐๐						
PAR	.๓๖๘**	.๑๖๕**	.๑๓๓*	.๑๗๕**	๑.๐๐๐					
PAT	.๕๖๒**	-.๐๒๘	.๑๕๘*	.๑๕๖*	.๓๖๐**	๑.๐๐๐				
RES	.๒๓๖**	-.๑๐๖*	-.๒๓๘**	.๐๗๐	.๒๕๙**	.๓๖๕**	๑.๐๐๐			
ROL	.๓๕๐**	-.๑๑๐*	.๓๗๕**	.๒๐๐**	.๕๐๕**	.๖๕๒**	.๒๕๘**	๑.๐๐๐		
TRA	.๑๑๐*	.๐๓๒	.๓๖๗**	.๑๒๗*	.๕๓๓**	.๒๐๐**	.๐๗๑	.๕๘๘**	๑.๐๐๐	
INT	.๑๐๒*	-.๐๐๑	.๓๓๕**	.๑๒๒*	.๐๖๕	.๑๐๓*	-.๒๕๕**	.๐๗๕*	.๐๒๓	๑.๐๐๐
MEAN	๗.๗๓	๗.๗๕	๗.๗๗	๗.๗๕	๗.๗๒	๗.๗๗	๗.๗๗	๗.๗๒	๗.๗๕	๗.๗๘
S.D.	๕.๕๐	๕.๖๓	๕.๕๙	๕.๐๑	๕.๐๐	๕.๑๖	๓.๙๙	๕.๓๘	๕.๒๒	๕.๓๒
MAX	๙.๒๐	๘.๖๐	๘.๖๐	๘.๘๐	๘.๖๐	๙.๐๐	๘.๘๐	๙.๐๐	๘.๘๐	๘.๖๐
MIN	๗.๐๐	๖.๘๐	๖.๒๐	๗.๐๐	๖.๖๐	๖.๖๐	๗.๒๐	๗.๐๐	๖.๖๐	๖.๘๐

* P < .๐๕, ** P = .๐๐

เนื่องจากในการวิเคราะห์ครั้งนี้มีตัวแปรหลายตัวที่มีความสัมพันธ์ในเชิงเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจในเรื่องที่ทำการศึกษาอยู่ ดังนั้น จึงเป็นการเหมาะสมที่จะทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ทวิระหว่างตัวแปรที่ศึกษา เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์เบื้องต้นระหว่างตัวแปรทุกตัว นอกจากนี้ หากตัวแปรอิสระที่ใช้ศึกษามีความสัมพันธ์กันเองสูง จะทำให้เกิดปัญหาทางด้านเทคนิคที่ใช้ในการวิเคราะห์ก่อให้เกิดปัญหา ดังนั้นก่อนจะทำการวิเคราะห์ จึงต้อง

ทำการตรวจสอบค่าความสัมพันธ์สอดคล้องภายใน เพื่อให้เห็นภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทุกตัว ที่ใช้ในการวิเคราะห์ และเพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกันจากการศึกษาตาม ตาราง ๑ พบว่าความสัมพันธ์ทวิระหว่างตัวแปรทุกตัวที่ใช้ในการวิเคราะห์ ไม่มีปัญหา (ค่า r ไม่เกิน .๘๐) ตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนที่มีคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธแบบไตรสิกขา มีค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์อยู่ระหว่าง -๐.๕๖ ถึง ๐.๕๕

ตารางที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง หลักคุณธรรม การตัดสินใจ และความคุ้มค่า ซึ่งเป็นองค์ประกอบของศีล ที่มีผลต่อสมาธิ (๕๐๐ ราย)

ตัวแปรอิสระ	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (Beta)	t	Sig.
คุณธรรม (Virtue:VIR)	.๐๙๗	๑.๙๓๙	.๐๕๙
การตัดสินใจ (Decision:DES)	-.๐๕๖	๑.๐๒๕	.๓๐๖
ความคุ้มค่า (Value:VAL)	.๑๘๕	๓.๓๕๕	.๐๐๑

$R^2 = .๐๓๓$, SEE = .๔๙๐๓๘, F = ๔.๔๔, Sig. Of F = .๐๐๔

หมายเหตุ ; * P < .๐๕

จากการวิเคราะห์ในการพิจารณา พบว่าองค์ประกอบของศีล มีต่อสมาธิได้แก่ องค์ประกอบ ความคุ้มค่า หมายความว่า ถ้าผู้บริหารมีการใช้หลักความคุ้มค่ามาก จะส่งผลให้การบริหารด้วยสมาธิเพิ่มขึ้นด้วย ส่วนคุณธรรมมีความสอดคล้องน้อย และการตัดสินใจไม่มีผลต่อการบริหารงานด้วยสมาธิ

ตารางที่ ๓ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง การมีส่วนร่วม ความอดทน และความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของสมาธิ ที่มีผลต่อปัญญา (๕๐๐ ราย)

ตัวแปรอิสระ	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (Beta)	t	Sig.
การมีส่วนร่วม (Participation:PAR)	.๑๓๓	๒.๔๘๑	.๐๑๔
ความอดทน (Patient:PAT)	.๐๘๔	๑.๕๑๕	.๐๓๑
ความรับผิดชอบ (Responsibility:RES)	-.๐๘๕	-๑.๕๗๔	.๑๑๖

$R^2 = .๐๒๙$, SEE = .๕๐๓๙๓, F = ๓.๙๔๗, Sig. Of F = .๐๐๙

หมายเหตุ ; * P < .๐๕

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของสมาธิ ที่ประกอบด้วย การมีส่วนร่วม ความอดทน และความรับผิดชอบ ที่มีต่อปัญญา พบว่า การมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบมีผลต่อปัญญา มีผลต่อปัญญา โดนถ้ามีการมีส่วนร่วมมีมากขึ้น ปัญญาย่อมมีมากขึ้นด้วย ส่วนความอดทน ถ้ามีมากปัญญาย่อมมีน้อยลง สำหรับความรับผิดชอบไม่มีผลต่อปัญญาแต่อย่างใด

ตารางที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลการบริหารโรงเรียนมีคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธแบบไตรสิกขา (๔๐๐ ราย)

ตัวแปรอิสระ	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยปรับมาตรฐาน		
	แบบจำลอง ๑	แบบจำลอง ๒	แบบจำลอง ๓
คุณธรรม (Virtue:VIR)	.๐๙๙*	.๐๙๔*	.๐๕๙
การตัดสินใจ (Decision:DES)	.๒๗๔**	.๒๙๑**	.๔๔๗**
ความคุ้มค่า (Value:VAL)	.๔๗๕**	.๓๙๘**	.๓๖๐**
การมีส่วนร่วม(Participation:PAR)		.๑๐๗*	.๒๓๘**
ความอดทน (Patient:PAT)		.๒๖๕**	.๓๕๙**
ความรับผิดชอบ(Responsibility:RES)		.๑๖๓**	.๑๖๖**
นิติธรรม (Rule of Law:ROL)			.๑๗๒**
ความโปร่งใส(transparency:TRA)			.๒๐๐**
ความซื่อสัตย์ (integrity:INT)			.๐๘๔**
R	.๖๓๔	.๗๕๓	.๗๘๗
R ^๒	.๓๙๘	.๕๖๐	.๖๑๐
SEE	.๓๘๐๒๙	.๓๒๕๐๘	.๓๐๕๙๓
F	๘๘.๘๙๕	๘๕.๖๔๙	๗๐.๔๔๕

หมายเหตุ ; * P< .๐๕, **P = .00

จากการวิเคราะห์ในการพิจารณาครั้งแรกว่า มีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนที่มีคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธแบบไตรสิกขา พบว่า ความมีคุณธรรม การตัดสินใจ และความคุ้มค่า มีผลต่อการบริหารโรงเรียนทุกปัจจัย โดยถ้าคุณธรรม การตัดสินใจ และความคุ้มค่า มีมากขึ้น ย่อมมีผลต่อการบริหารโรงเรียนให้มีคุณภาพเพิ่มขึ้น และเมื่อพิจารณาปัจจัยของสมาธิเพิ่มเติม พบว่า คุณธรรม การตัดสินใจ ความคุ้มค่า การมีส่วนร่วม ความอดทน และความรับผิดชอบต่อผลต่อการบริหารโรงเรียนทุกปัจจัย และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบเพิ่มเติมพบว่า ถ้าผู้บริหารมีความอดทน มีการตัดสินใจที่ดี มีความรับผิดชอบต่อผล โปร่งใส การมีส่วนร่วม มีหลักนิติธรรม มีความซื่อสัตย์ และมีคุณธรรมมากขึ้นจะมีผลที่ดีต่อการบริหารโรงเรียน คือมีค่ามากขึ้น ถ้า

การบริหารเป็นตรงกันข้ามก็ทำให้การบริหารโรงเรียนมีผลน้อยลงด้วย

๘. อภิปรายผลการวิจัย

จากการทดสอบสมมติฐานข้อ ๑ ปัจจัยที่มีผลต่อสมาธิ คือ หลักคุณธรรม การตัดสินใจ และความคุ้มค่า ผลการศึกษาพบว่า จากการวิเคราะห์ในการพิจารณาพบว่า ความคุ้มค่า มีผลต่อสมาธิ หมายความว่า ถ้าผู้บริหารด้วยปัจจัยความคุ้มค่า จะส่งผลให้การบริหารงานด้วยสมาธิจะเพิ่มขึ้นด้วย แต่ถ้าผู้บริหารด้วยปัจจัยความค่าน้อย จะส่งผลให้การบริหารงานด้วยสมาธิลดลงด้วย และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบเพิ่มเติม พบว่า ถ้าผู้บริหารมีหลักคุณธรรมสูง มีหลักความคุ้มค่าสูง จะส่งผลทำให้การบริหารด้วยสมาธิจะมีค่าเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ นายวิโรฒ สารวล ผู้อำนวยการโรงเรียนโพธิสารพิทยากร นางลัดดา เจียมจรูญผู้อำนวยการ

โรงเรียนอนุบาลรัตนราชกัญญา กรุงเทพมหานคร นายไสว บรรณาลัย ผู้อำนวยการโรงเรียนฤทธิธรรงค์รอน สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ ๑

จากการทดสอบสมมติฐานข้อ ๒ ปัจจัยที่มีผลต่อปัญญา คือ การมีส่วนร่วม ความอดทนและความรับผิดชอบ ผลการศึกษา พบว่า จากการวิเคราะห์ในการพิจารณาพบว่า การมีส่วนร่วม และความอดทน มีผลต่อปัญญา หมายความว่า ถ้าผู้บริหารการมีส่วนร่วม และความอดทนสูง จะส่งผลให้การบริหารงานด้วยปัญญาจะเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ศาสตราจารย์พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ ราชบัณฑิตทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบเพิ่มเติม พบว่า ถ้าผู้บริหารมีความรับผิดชอบสูง จะส่งผลทำให้การบริหารด้วยสมาธิจะมีค่าเพิ่มขึ้น สำหรับการมีส่วนร่วมไม่มีต่อการบริหารงานด้วยสมาธิซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ ๒

จากการทดสอบสมมติฐานข้อ ๓ ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนที่มีคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธแบบ ไตรสิกขา คือ ศิล (หลักคุณธรรม การตัดสินใจ และความคุ้มค่า) สมาธิ (การมีส่วนร่วม ความอดทน และความรับผิดชอบ) และปัญญา (นิติธรรม ความโปร่งใส และความซื่อสัตย์) พบว่าจากการวิเคราะห์ในการพิจารณาพบว่า การตัดสินใจ มีผลต่อการบริหารโรงเรียนให้มีคุณภาพมากที่สุด หมายความว่า ถ้าผู้บริหารมีการตัดสินใจที่ดี จะส่งผลต่อการบริหารโรงเรียนอย่างมีคุณภาพมากที่สุด แต่ถ้าผู้บริหารขาดการตัดสินใจที่ดี จะส่งผลให้การบริหารโรงเรียน

ขาดประสิทธิภาพ และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบเพิ่มเติมพบว่า ถ้าผู้บริหารมีความอดทน มีการตัดสินใจที่ดี มีความรับผิดชอบ มีความโปร่งใส การมีส่วนร่วม มีหลักนิติธรรม มีความซื่อสัตย์ และมีคุณธรรมมากขึ้นจะมีผลที่ดีต่อการบริหารโรงเรียน คือมีค่ามากขึ้นด้วย สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ พระธรรมพุทธิมงคล (สอิ่ง) เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี โดยท่านได้กล่าวว่า มนุษย์จะทำอะไรก็ตามต้องเกิดจากรากฐานที่จิตใจคิดดี(สัมมาทิฐิ)ได้แก่ ปัญญา ต่อจากนั้นมีความตั้งมั่นของจิต (สัมมาสมาธิ สัมมาวายะ และสัมมาสติ) แล้วยึดหลักความถูกต้องตามครรลองคลองธรรมด้วยการประพฤติ ปฏิบัติทางกายและวาจาที่สุจริต (สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ) การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติ จึงจะลงตัวที่เรียกว่าการเกิดสมดุลนั่นเอง และสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ ๓

จากการศึกษาพบว่าผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาด้วยหลักธรรมาภิบาลของ จรรยา พวงเงินมาก (๒๕๕๑:๗๙-๙๔), ฐิติพงษ์ บุญประคม (๒๕๕๒ : ๗๓-๘๑), สันถวันท์พญาเลี้ยง (๒๕๕๒ : ๖๓-๙๓), บังอร จันกรม (๒๕๕๒ :๙๐-๑๓๒), สามารถ อภิสนธิ์ (๒๕๕๓ :๗๗-๑๑๖), เอมอร วัฒนา (๒๕๕๓), ปริญา สัญพิง (๒๕๕๓ : ๕๘-๗๐), และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาด้วยหลักไตรสิกขาของ (พระมหาบรรจง จนทศุโต (แผ่นทอง), ๒๕๕๒ : บทคัดย่อ), (นายทวีศักดิ์ ทองทิพย์, ๒๕๕๖ : บทคัดย่อ), (พระมหาศุภกิจ สุภกิจใจ (ภักดีแสน), ๒๕๕๖ :

บทคัดย่อ),(พระมหาวีเชียร ปณณฺวชิโร. (จันโท), ๒๕๕๖ : บทคัดย่อ), และ(วรภรณ์ เรืองศรี,๒๕๕๘ : บทคัดย่อ) เนื่องด้วยการสร้างระบบบริหารการศึกษาที่มีคุณภาพนั้น มีปัจจัยหลายอย่างที่ส่งผลต่อการบริหารการศึกษาให้มีคุณภาพ ดังนั้นระบบการบริหารการศึกษาจึงต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง พัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อให้สถานศึกษานั้นดำรงอยู่ได้ จึงเห็นได้ว่า การบริหารโรงเรียนยุคใหม่นี้ ผู้บริหารจะต้องมีบทบาทที่สำคัญอย่างมากในการนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารองค์กรและอีกทั้งปัจจุบันกระแสการเปลี่ยนแปลง ทำให้ผู้วิจัยจึงนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษาด้วยอีกทาง จึงทำให้ผู้วิจัยได้จัดทำหลักการบริหารการศึกษาแนวใหม่ ที่ผสมการบริหารการศึกษาแบบธรรมาภิบาล และหลักไตรสิกขาเข้าด้วยกัน

เพื่อพัฒนาให้มีรูปแบบการบริหารโรงเรียนให้มีคุณภาพ โดยเรียกหลักการบริหารการศึกษาแนวใหม่นี้ว่า “หลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธแบบไตรสิกขา” ขึ้น

๙. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้งาน ในการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาชั้นพื้นฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาทุกเขต

๒. ข้อเสนอแนะการวิจัยในครั้งต่อไป ถ้าได้นำผลของการบริหารโรงเรียนตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธแบบไตรสิกขามาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษากับโรงเรียนที่มีการบริหารโรงเรียนแบบตะวันตกในระดับโรงเรียนขนาดเดียวกัน ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับประโยชน์แก่วงการศึกษาในอนาคต

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. แนวคิดและนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ พื้นฐานการปฏิรูปการศึกษาเพื่อประชาชน. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๓.
- กฤษณี รื่นรัมย์ และคณะ. แปรนต้องค์กร & การประเมินค่าแปรนต้องค์กร. กรุงเทพฯ : ไซเบอร์ พรีนท์, ๒๕๕๖.
- ฐิติพงษ์ บุญประคม. การบริหารโดยใช้ธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภูเขต ๑. วิทยานิพนธ์ (ศศ.บ.), มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒.
- ทวีศักดิ์ ทองทิพย์. การบริหารโรงเรียนโดยใช้หลักไตรสิกขาของโรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. ดุษฎีนิพนธ์ (พธ.ด.), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

- บังอร จันกรม. ศึกษาการบริหารงานโรงเรียนโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามความคิดของครูสังกัดสำนักงานเขตการศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑. วิทยานิพนธ์ (ศศ.ม.), มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๒.
- ปธาน สุวรรณมงคล. การบริหารงานภาครัฐกับการสร้างธรรมาภิบาล. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๘.
- ประจวบ จันท. รูปแบบการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ. วิทยานิพนธ์ (ปร.ด.), มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, ๒๕๕๖.
- พระมหาวิเชียร ปญญาวิชโร (จันท). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา:กรณีศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธ ในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ (พธ.ม.), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- พระมหาศุภกิจ สุภกิจโจ (ภักดีแสน). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอบึง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ (พธ.ม.), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ : ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ. ภาวะผู้นำและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง, ๒๕๕๖.
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์, สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๕๒). กระทรวงศึกษา บนเส้นทางปฏิรูปการศึกษา : ผลงานปฏิรูปการศึกษาที่เป็นรูปธรรม. กรุงเทพฯ, ๒๕๕๒.
- เอมอร วัฒนา. ความสัมพันธ์ระหว่างจิตสำนึกผู้บริหารกับหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓. วิทยานิพนธ์ (ศศ.ม.), มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๓.
- Catacutan, Maria Rosario G. de Guzman, Allan B. Ethical decision-making in academic administration: a qualitative study of college deans' ethical frameworks. Retrieved September ๙, ๒๐๑๕, from <https://suplus.strathmore.edu>.
- Radzi, Norfaiza Mohd. Development of an Effective School-Based Financial Management Profile in Malaysia: The Delphi Method Application. Retrieved June ๒๓, ๒๐๑๕, from <http://eric.ed.gov/>.
- The World Economic Forum. (๒๕๕๘). การจัดอันดับการศึกษาไทยในปี ๒๕๕๖. สืบค้นเมื่อ พฤศจิกายน ๒๒, ๒๕๕๘ จาก <http://www.uasean.com/>

